

Experto Pro Bono

Fundacja rozwoju świadomości obywatelskiej

PRAWO RODZINNE I OPIEKUŃCZE

Poradnik prawny z cyklu
"Poznaj swoje prawa".

PORADNIK **Z ZAKRESU EDUKACJI PRAWNEJ**

Niniejszy poradnik został przygotowany w ramach zadania publicznego w zakresie prowadzenia w 2022 roku punktów nieodpłatnej pomocy prawnej oraz nieodpłatnego poradnictwa obywatelskiego na terenie powiatu nowodworskiego we współpracy z Fundacją Rozwoju Świadomości Obywatelskiej Experto Pro Bono finansowanego z budżetu państwa realizowanego przez Powiat Nowodworski.

MINISTERSTWO
SPRAWIEDLIWOŚCI

www.ms.gov.pl

Starostwo Powiatowe w Nowym
Dworze Mazowieckim
Powiat Nowodworski

SPIS TREŚCI:

- I. INTERCYZA JAKO MAŁŻEŃSKA UMOWA MAJĄTKOWA.....1 – 4**
- II. UCHYLENIE OBOWIĄZKU ALIMENTACYJNEGO RODZICÓW.....5 – 8**
- III. SYSTEM PIECZY ZASTĘPCZEJ JAKO FORMA ZAPEWNIENIA CZASOWEJ
OPIEKI NAD DZIECKIEM8 - 11**

I. INTERCYZA JAKO MAŁŻEŃSKA UMOWA MAJĄTKOWA

1. INTERCYZA JAKO POJĘCIE JĘZYKA PRAWNICZEGO

W polskim obrocie prawnym pojęcie intercyzy funkcjonuje jedynie w ujęciu języka prawniczego, a nie języka prawnego. Oznacza to, że do określenia zagadnienia intercyzy, jej istoty oraz charakteru ustawodawca posłużył się inną terminologią pojęciową, równoznacznie przyjmując i formułując na gruncie *Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego* instytucję **małżeńskiej umowy majątkowej**.

Ponadto dla wielu intercyza mylnie traktowana jest jako sposób ustanawiania między małżonkami **jedynie** ustroju rozdzielności majątkowej.

W ten sposób, potoczne rozumienie intercyzy, a w szczególności jej charakterystyki spowodowało rozbieżne podejście do całokształtu instytucji, odbiegającej od istoty oraz intencji nadanej jej przez ustawodawcę.

2. PODSTAWA PRAWNA DLA INTERCYZY JAKO MAŁŻEŃSKIEJ UMOWY MAJĄTKOWEJ

Podstawę prawną dla możliwości korzystania z intercyzy stanowi art. 47 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, traktujący o dopuszczalności zawarcia małżeńskiej umowy majątkowej. Stanowi on, że: **Małżonkowie mogą przez umowę zawartą w formie aktu notarialnego wspólność ustawową rozszerzyć lub ograniczyć albo ustanowić rozdzielność majątkową lub rozdzielność majątkową z wyrównaniem dorobków (umowa majątkowa). Umowa taka może poprzedzać zawarcie małżeństwa.**

Wobec powyższego przedmiotem każdorazowej małżeńskiej umowy majątkowej mogą być następujące warianty, w ramach których małżonkowie mogą:

- rozszerzyć wspólność majątkową;
- ograniczyć wspólność majątkową;
- ustanowić rozdzielność majątkową

bądź

- ustanowić rozdzielność majątkową z wyrównaniem dorobków.

Punktem wyjściowym do swobodnego decydowania małżonków o rodzaju wiążącego ich ustroju majątkowego jest, powstający między nimi z mocy samego prawa wraz z chwilą zawarcia związku małżeńskiego **ustrój wspólności majątkowej**. W praktyce, oznacza to, że osoby chcące zawrzeć małżeństwo, spodziewający się powstania między nimi ustroju wspólności majątkowej mogą niemu „przeciwdziałać” poprzez zawarcie małżeńskiej umowy majątkowej.

Zgodnie z Kodeksem rodzinnym i opiekuńczym zawarcie małżeńskiej umowy majątkowej może nastąpić zarówno przed jak i po zawarciu małżeństwa. Moment podjęcia decyzji w zakresie zawarcia takiej umowy pozostawiony jest wyłącznie woli stron.

Do zawarcia małżeńskiej umowy majątkowej wymagane jest posiadanie przez uprawnionych pełnej zdolności do czynności prawnych.

Jednocześnie ustawodawca wprowadził opcje rozwiązania bądź zmiany każdorazowej małżeńskiej umowy majątkowej, w art. 47 § 2 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego zastrzegając, że: **Umowa majątkowa małżeńska może być zmieniona albo rozwiązana. W razie jej rozwiązania w czasie trwania małżeństwa, powstaje między małżonkami wspólność ustawowa, chyba że strony postanowiły inaczej.**

W ten sposób zawarcie małżeńskiej umowy majątkowej nie wyklucza późniejszej możliwości modyfikacji czy też odwołania postanowień w zakresie ustalonego ustroju majątkowego. Przyszli małżonkowie czy też małżonkowie posiadają pełną swobodę w zakresie decydowania o obowiązującym i wiążącym ich ustroju majątkowym.

W przypadku zawarcia intercyzy przez przyszłych małżonków skuteczność jej postanowień w zakresie ustroju majątkowego uzależniona jest od faktycznego, następczego zawarcia związku małżeńskiego.

3. FORMA PRAWNA WŁAŚCIWA DO ZAWARCIA MAŁŻEŃSKIEJ UMOWY MAJĄTKOWEJ

Każdorazowa małżeńska umowa majątkowa dla swojej ważności powinna być sporządzona w formie aktu notarialnego. Przyszli małżonkowie bądź osoby już pozostające w związku małżeńskim jedynie przed notariuszem mogą oświadczyć swoją wolę modyfikacji istniejącego między nimi ustroju majątkowego.

Zachowanie formy aktu notarialnej w równym stopniu dotyczy także umów, które zmieniają zawartą wcześniej małżeńską umowę majątkową, której przedmiotem były postanowienia w zakresie ustroju majątkowego obowiązującego między małżonkami.

4. MAŁŻEŃSKIE UMOWY MAJĄTKOWE – OGRANICZENIA W ZAKRESIE MODYFIKACJI USTROJÓW MAJĄTKOWYCH

Swoboda w zakresie postanowień umownych modyfikujących małżeńskie ustroje majątkowe, doznaje pewnych ograniczeń w odniesieniu do uprawnień oraz przedmiotów, o które nie można dokonać przekształceń stosunków majątkowych małżonków.

W przypadku opcji rozszerzania ustroju wspólności przez małżeńską umowę majątkową, rozszerzenie niemożliwe jest na:

- przedmioty majątkowe, które przypadają małżonkowi z tytułu dziedziczenia, zapisu lub darowizny;
- prawa majątkowe, które wynikają ze wspólności łącznej podlegającej odrębnym przepisom;
- prawa niezbywalne, które mogą przysługiwać tylko jednej osobie;
- wierzytelności z tytułu odszkodowania za uszkodzenie ciała lub wywołanie rozstroju zdrowia, o ile nie wchodzi one do wspólności ustawowej, jak również wierzytelności z tytułu zadośćuczynienia za doznaną krzywdę;
- niewymagalne wierzytelności o wynagrodzenie za pracę lub z tytułu innej działalności zarobkowej każdego z małżonków.

Należy także pamiętać, że sytuacje, takie jak np. ubezwłasnowolnienie czy ogłoszenie upadłości jednego z małżonków, z mocy samego prawa powodują powstanie ustroju rozdzielności majątkowej między małżonkami, którego nie można następnie modyfikować, chyba, że w wyniku uchylecia orzeczenia ubezwłasnowolniającego, umorzenia bądź uchylecia postępowania upadłościowego; następnie przywracających ustrój wspólności majątkowej między małżonkami.

5. INTERCYZA JAKO UMOWA USTANAWIAJĄCA ROZDZIELNOŚĆ MAJĄTKOWĄ MAŁŻONKÓW

Zdecydowaną większość umów majątkowych zawieranych przez małżonków stanowią umowy ustanawiające rozdzielność majątkową. Wprowadzenie ustroju rozdzielności majątkowej oznacza dwustronnie aprobowane odstąpienie uprawnionych od koncentrowania wzajemnego majątku, a tym samym zabezpieczenie indywidualnego majątku zgromadzonego przez każdego małżonka z osobna.

Ustanowienie rozdzielności powoduje, że rzeczy zarówno ruchomości jak i nieruchomości nabyte **w trakcie trwania małżeństwa** stanowią własność małżonka – nabywcy i jednocześnie wyłączają uprawnienia drugiego z małżonków do jakichkolwiek roszczeń do nich z tytułu współwłasności; bowiem w przypadku rozdzielności majątkowej, między małżonkami współwłasność nie powstaje.

Niejako naprzeciw zabezpieczeniu interesów osobistych małżonków, ustawodawca zdecydował na wprowadzenie kategorii praw i rzeczy z mocy samego prawa przynależnych wyłącznie jednemu z małżonków i wchodzących w skład osobistego majątku jednego z nich.

Zgodnie z art. 33 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego majątek własny każdego z małżonków tworzą:

- przedmioty majątkowe nabyte przed powstaniem wspólności ustawowej;
- przedmioty majątkowe nabyte przez dziedziczenie, zapis lub darowiznę, chyba że spadkodawca lub darczyńca inaczej postanowił;
- prawa majątkowe wynikające ze wspólności łącznej podlegającej odrębnym przepisom;
- przedmioty majątkowe służące wyłącznie do zaspokajania osobistych potrzeb jednego z małżonków;
- prawa niezbywalne, które mogą przysługiwać tylko jednej osobie;
- przedmioty uzyskane z tytułu odszkodowania za uszkodzenie ciała lub wywołanie rozstroju zdrowia albo z tytułu zadośćuczynienia za doznaną krzywdę; nie dotyczy to jednak renty należnej poszkodowanemu małżonkowi z powodu całkowitej lub częściowej utraty zdolności do pracy zarobkowej albo z powodu zwiększenia się jego potrzeb lub zmniejszenia widoków powodzenia na przyszłość;
- wierzytelności z tytułu wynagrodzenia za pracę lub z tytułu innej działalności zarobkowej jednego z małżonków;
- przedmioty majątkowe uzyskane z tytułu nagrody za osobiste osiągnięcia jednego z małżonków;
- prawa autorskie i prawa pokrewne, prawa własności przemysłowej oraz inne prawa twórcy;

- przedmioty majątkowe nabyte w zamian za składniki majątku osobistego, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej.

Stworzony przez ustawodawcę katalog rzeczy stanowiących majątek indywidualny każdego z małżonków, pozwala na sformułowanie następujących wniosków:

- wszelkie przedmioty nabyte przed zawarciem małżeństwa nie wchodzi w skład majątku wspólnego, a przynależą jedynie jednemu z małżonków;
- wszelkie przedmioty związane z prawami osobistymi, przysługujące do zaspokajania osobistych potrzeb małżonka tworzą jego majątek osobisty;
- przedmioty przynależne małżonkowi na podstawie prawa spadkowego tworzą jego majątek indywidualny.

Ustawowe zagwarantowanie przynależności określonych rzeczy oraz przedmiotów wynikających ze wskazanych tytułów prawnych wyłącznie do osobistego majątku jednego z małżonków, jednocześnie wyłącza możliwość stanowienia o nich przez małżonków w późniejszych uzgodnieniach umownych.

6. ZAWARCIE MAŁŻEŃSTWA A USTAWOWY USTRÓJ WSPÓLNOŚCI MAJĄTKOWEJ MAŁŻONKÓW

Zawarcie małżeństwa wiąże się z powstaniem ustroju wspólności majątkowej, który obowiązuje między małżonkami z mocy samego prawa, a okolicznością decydującą o jego powstaniu jest jedynie fakt zawarcia małżeństwa. Zakres wspólności ustawowej jest szeroki, ponieważ rozciąga się na wszystkie przedmioty majątkowe nabyte w czasie trwania małżeństwa zarówno przez oboje małżonków jak i przez jednego z nich.

Sposobem na modyfikację zakresu ustawowej wspólności majątkowej małżonków są zatem majątkowe umowy małżeńskie, które szczególnie poprzez możliwość ustanawiania rozdzielności majątkowej, a więc całkowitego wyłączenia wspólności w stosunkach majątkowych, gwarantują swobodę małżonków w zakresie ustalania relacji oraz zależności ekonomicznych w szeroko rozumianym gospodarstwie domowym.

II. UCHYLENIE OBOWIĄZKU ALIMENTACYJNEGO RODZICÓW

1. UCHYLENIE OBOWIĄZKU ALIMENTACYJNEGO – KIEDY I W JAKI SPOSÓB MOŻNA SKORZYSTAĆ Z INSTYTUCJI?

Instytucja obowiązku alimentacyjnego w polskim systemie prawnym funkcjonuje w odniesieniu do różnych kategorii podmiotów, m.in. dzieci, małżonków, przysposabiających i innych. Najczęściej jednak przedmiotowym obowiązkiem obciążonymi bywają rodzice, którzy zgodnie z art. 133 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego: [Rodzice] obowiązani są do świadczeń alimentacyjnych względem dziecka, które nie jest jeszcze w stanie utrzymać się samodzielnie, chyba że dochody z majątku dziecka wystarczają na pokrycie kosztów jego utrzymania i wychowania.

Przypisany rodzicom obowiązek świadczenia i utrzymania dzieci powoduje, że jego zrzeczenie bądź niewypełnienie nie może nastąpić w sposób swobodny, nieograniczony żadnymi przesłankami prawnymi.

Wobec powyższego ustawodawca wprowadził decyzję na wprowadzenie opcji uchylenia się od obowiązku alimentacyjnego rodziców, jednak w ściśle określonych okolicznościach dotyczących nie tylko zobowiązanego rodzica, ale także uprawnionego dziecka, o czym wprost stanowi art. 133 § 3 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego: Rodzice mogą uchylić się od świadczeń alimentacyjnych względem dziecka pełnoletniego, jeżeli są one połączone z nadmiernym dla nich uszczerbkiem lub jeżeli dziecko nie dokłada starań w celu uzyskania możliwości samodzielnego utrzymania się.

Przesłankami do korzystania z instytucji uchylenia obowiązku alimentacyjnego przez rodzica względem dziecka są:

- osiągnięcie pełnoletności przez dziecko uprawnione do alimentów;
- nadmierny uszczerbek, szczególnie majątkowy dla zobowiązanego rodzica, wywołany poprzez ponoszone przez niego świadczenia alimentacyjne

lub

- brak dążeń oraz podejmowania działań zmierzających do samodzielnego utrzymania się i zaspokajania potrzeb przez uprawnione do świadczeń alimentacyjnych dziecko.

Wobec niedookreślonego i nieostrego charakteru przesłanek uchylenia obowiązku alimentacyjnego - rozumianych dosyć szeroko - należy podkreślić, że powinny stać za nimi konkretne okoliczności, poddawane indywidualnej analizie przy rozpatrywaniu każdorazowej sprawy.

Ustawodawca formułując przesłanki umożliwiające „uwolnienie” się rodzica od obowiązku alimentacyjnego względem dziecka uniezależnił je od jednoczesnego występowania. Oznacza to, że nie muszą być one łącznie spełniane. W ten sposób dopuszczalne będzie uchylenie obowiązku alimentacyjnego rodzica posiadającego stabilną i dostatnią sytuację materialną, jeśli tylko jego pełnoletnie dziecko - działając przemyślnie i racjonalnie - nie dokłada starań i nie podejmuje działań do osiągnięcia uniezależnienia majątkowego.

Nadmierny uszczerbek, który jako jedna z przesłanek ma występować po stronie obciążonego obowiązkiem alimentacyjnym rodzica, powinien być oceniany m.in. z uwzględnieniem osiągniętych dochodów, które stanowią punkt wyjściowy ku określaniu jego preferencji i możliwości majątkowych przekładających się na ponoszone obciążenia alimentacyjne. Warto podkreślić, że sytuacja zarobkowa (majątkowa) może być na tyle dynamiczna i zmienna w czasie, że dalsze ponoszenie świadczeń alimentacyjnych przez rodzica może stać się dla niego nieosiągalne.

Sąd oceniając sytuację majątkową rodzica oprócz analizy rzeczywistych dochodów, będzie rozważał również zdolność zaspokajania z nich podstawowych potrzeb bytowych rodzica, obejmujących m.in. jego bieżące wydatki życia codziennego.

Dodatkowo, brak wykazywania postawy aktywnej w dążeniu do uniezależnienia majątkowego przez **pełnoletnie dziecko** powinien być oceniany z perspektywy posiadanego statusu oraz ogólnej sytuacji życiowej dziecka, rozpatrywanych m.in. w kontekstach: rodzaju posiadanego wykształcenia, kontynuowania nauki, głównie studiów wyższych, w tym także ich ukończenia, jak również kwalifikacji zawodowych - umożliwiających bądź też nie - podjęcie starań o usamodzielnienie się dziecka.

Nie bez znaczenia będą tutaj też realne predyspozycje, ambicje oraz autentyczne kompetencje i umiejętności do nauki i dalszej edukacji czy innych czynności życia codziennego, dowodzących zaradności i samodzielności dziecka. Okolicznością decydującą o umiejętności utrzymania się dziecka i rozpoczęcia życia na własny koszt jest także jego sytuacja zdrowotna oraz posiadanie majątku osobistego, na co wprost wskazuje art. 133 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego.

Przyjmuje się, że samodzielne utrzymanie się przez dziecko zachodzi w sytuacji podjęcia stosunku pracy i osiągnięcia z tego tytułu dochodów, umożliwiających zaspokajanie potrzeb życia codziennego.

2. PEŁNOLETNOŚĆ DZIECKA A OBOWIĄZEK ALIMENTACYJNY

Osiągnięcie pełnoletności przez dziecko korzystające ze świadczeń alimentacyjnych nie jest równoznaczne z wygaśnięciem obowiązku alimentacyjnego zobowiązanego rodzica względem niego. Powoduje to, że polskim systemem prawnym dopuszcza możliwość świadczenia alimentacyjnego także na rzecz dorosłego dziecka, które ukończyło 18 rok życia, dające tym samym uzasadnienie dla instytucji uchylenia obowiązku alimentacyjnego, do którego jedną z przesłanek stanowi osiągnięcie pełnoletności przez dziecko.

3. UCHYLENIE A WYGAŚNIĘCIE OBOWIĄZKU ALIMENTACYJNEGO

Uchylenie obowiązku alimentacyjnego należy odróżnić od wygaśnięcia przedmiotowego obowiązku.

W polskim porządku prawnym, wygaśnięcie obowiązku alimentacyjnego rozumiane jako zdarzenie, które automatycznie powoduje ustanie zobowiązań alimentacyjnych rodziców względem dziecka m.in. takie jak osiągnięcie określonego wieku, nie funkcjonuje.

Wobec tego należy stwierdzić, że wygaśnięcie obowiązku alimentacyjnego jest pochodną wcześniejszej procedury uchylenia alimentów, a zobowiązany do świadczenia alimentacyjnego rodzic może wystąpić z pozwem o ustalenie wygaśnięcia obowiązku alimentacyjnego względem

dziecka, jeśli ma ono możliwości względem niezależności finansowej, a co za tym idzie życia i utrzymania na własny koszt oraz nie pozostaje w niedostatku.

Ustawodawca przewidując możliwość zmian w sytuacji majątkowej zarówno zobowiązanego rodzica jaki uprawnionego dziecka, wprowadził możliwość ubiegania się o zmianę orzeczenia ustanawiającego obowiązek alimentacyjny.

Zgodnie z art. 138 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego: W razie zmiany stosunków **można żądać zmiany orzeczenia** lub umowy dotyczącej obowiązku alimentacyjnego. Przedmiotowa zmiana stosunków swoim zakresem obejmuje każde przekształcenie zarówno o charakterze, zarobkowym, zawodowym, zdrowotnym, które przekładają się na możliwości wypełniania zobowiązań alimentacyjnych jak i zapotrzebowaniem na nie.

Oczywistym jest, że w ramach ubiegania się o zmianę „orzeczenia alimentacyjnego” możliwe będą modyfikacje, prowadzące nie tylko do wygaśnięcia obowiązku alimentacyjnego, ale także do:

- podwyższenia wysokości alimentów;
- obniżenia wysokości alimentów.

4. PROCEDURA UCHYLENIA OBOWIĄZKU ALIMENTACYJNEGO

Procedura uchylenia obowiązku alimentacyjnego toczy się w trybie postępowania procesowego. Oznacza, to, że inicjowana jest za pośrednictwem wniesienia **pozwu o uchylenie obowiązku alimentacyjnego**.

Sądem właściwym do rozpoznania i prowadzenia sprawy o uchylenie obowiązku alimentacyjnego jest sąd rejonowy wydziału rodzinnego i nieletnich, odpowiadający miejscu zamieszkania uprawnionego do otrzymywania alimentów dziecka.

W sprawie o uchylenie alimentów dopuszcza się prowadzenie rozmów ugodowych czy wzajemnych negocjacji stron. W sytuacji zawarcia ugody przez zobowiązanego do alimentacji rodzica i uprawnione dziecko, jej treść powinna zostać utrwalona na piśmie oraz stanowić załącznik do pozwu, wniesionego celem uchylenia obowiązku alimentacyjnego rodzica.

Szczególny charakter postępowania o uchylenie obowiązku alimentacyjnego powoduje, że do pozwu jako pisma inicjującego całą procedurę niezbędne są następujące dokumenty (pisma, dowody, zaświadczenia), stanowiące załączniki do przedmiotowego pisma:

- akt urodzenia uprawnionego do świadczeń alimentacyjnych dziecka;
- ostatnie orzeczenie sądu zasądające świadczenie alimentacyjne, które ma zostać uchylone;

oraz - w przypadku osiągnięcia porozumienia przez strony -

- treść ugody zawartej przez strony w sprawie.

W ramach postępowania o uchylenie alimentów, dopuszczalne jest kierowanie do sądu wniosków o sprawdzenie czy też ustalenie stanu faktycznego odnośnie sytuacji materialnej oraz zawodowej stron.

Dodatkowo można występować z żądaniem przedstawiania właściwych dokumentów czy zaświadczeń, które na mocy zobowiązania sądu, strony będą zobligowane przedłożyć w wyznaczonym terminie.

III. SYSTEM PIECZY ZASTĘPCZEJ JAKO FORMA ZAPEWNIENIA CZASOWEJ OPIEKI NAD DZIECKIEM

Podstawę prawną dla instytucji pieczy zastępczej, określającą jej istotę oraz organizację stanowi Ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej.

Niemożność zapewnienia opieki i wychowania dziecku pomimo uprzednio udzielonego wsparcia i pomocy rodzicom w tym zakresie stanowią przesłanki do czasowego objęcia dziecka **systemem pieczy zastępczej**.

Polega ono na umieszczeniu dziecka w dwóch możliwych formach pieczy, którymi są:

- rodzinne formy pieczy zastępczej

bądź

- instytucjonalne formy pieczy zastępczej

Formy pieczy zastępczej różni przede wszystkim organizacja i charakter podmiotów uprawnionych do sprawowania okresowej opieki i wychowania dzieci.

1. RODZINNE FORMY PIECZY ZASTĘPCZEJ

Do rodzinnych form pieczy zastępczej należą:

- rodziny zastępcze spokrewnione – tworzone przez wstępnych (dziadków, pradziadków) jak i rodzeństwo dziecka;
- rodziny zastępcze niezawodowe – tworzone przez osoby niespokrewnione z dzieckiem oraz krewnych niebędących wstępnymi lub rodzeństwem dziecka;
- rodziny zastępcze zawodowe, w tym:
 - a) rodziny zastępcze zawodowe, pełniące funkcję pogotowia rodzinnego, w której umieszcza się dziecko do czasu unormowania jego sytuacji, nie dłużej jednak niż na okres 4 miesięcy.
 - b) zawodowe specjalistyczne rodziny zastępcze, w której umieszcza się dzieci legitymujące się orzeczeniem o niepełnosprawności lub orzeczeniem o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności lub dzieci umieszczone na podstawie

Ustawy z dnia 26 października 1982 r. o postępowaniu w sprawach nieletnich lub małoletnie matki z dziećmi;

a także

- rodzinne domy dziecka

Osoby kandydujące do tworzenia konkretnej **formy rodzinnej pieczy zastępczej** powinny spełniać określone wymogi, które nakłada na nich Ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej.

Zgodnie z **art. 42-44 Ustawy**, od osób pretendujących do pełnienia funkcji rodziny zastępczej oraz prowadzenia rodzinnego domu dziecka wymagane jest spełnianie następujących cech oraz obowiązków:

- dawanie rękąmi należytego sprawowania pieczy zastępczej;
- posiadanie pełnej władzy rodzicielskiej; (kandydat nie może mieć ograniczonej, zawieszanej władzy rodzicielskiej ani być jej pozbawiony zarówno w momencie ubiegania się o pełnienie funkcji którejkolwiek z form rodzinnej pieczy zastępczej jak i w przeszłości);
- wypełnianie obowiązku alimentacyjnego – w przypadku, gdy wynika on z tytułu egzekucyjnego;
- brak ograniczenia w zdolnościach do czynności prawnych;
- posiadanie zdolności do sprawowania właściwej opieki nad dzieckiem, potwierdzone zaświadczeniem o braku przeciwwskazań zdrowotnych do pełnienia funkcji rodziny zastępczej lub prowadzenia rodzinnego domu dziecka, wystawionym przez lekarza podstawowej opieki zdrowotnej jak i opinią o posiadaniu predyspozycji i motywacji do pełnienia funkcji rodziny zastępczej lub prowadzenia rodzinnego domu dziecka wystawioną przez psychologa, posiadającego kwalifikacje zawodowe oraz co najmniej 2 – letnie doświadczenie;
- przebywanie na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej;
- zapewnianie odpowiednich warunków bytowych i mieszkaniowych umożliwiających dziecku zaspokajanie jego indywidualnych potrzeb, w tym: rozwoju emocjonalnego, fizycznego i społecznego, właściwej edukacji i rozwoju zainteresowań, wypoczynku i organizacji czasu wolnego;
- brak skazania prawomocnym wyrokiem za umyślne przestępstwo;
- odbycie szkolenia dla rodzin zastępczych i uzyskanie zaświadczenia kwalifikacyjnego;
- a dodatkowo - **w przypadku rodziny zastępczej niezawodowej** - posiadanie stałego źródła dochodów przez co najmniej jedną z osób ją tworzących.

2. INSTYTUCJONALNE FORMY PIECZY ZASTĘPCZEJ

Instytucjonalna piecza zastępcza sprawowana jest w formach:

- Placówek opiekuńczo – wychowawczych typu:
 - socjalizacyjnego,
 - interwencyjnego,
 - specjalistyczno – terapeutycznego,
 - rodzinnego
- Regionalnych placówek opiekuńczo – terapeutycznych (dedykowanych dla dzieci, których stan zdrowia wymaga leczenia specjalistycznego oraz rehabilitacji; funkcjonujących w dziesięciu regionach Polski)

oraz

- Interwencyjnych ośrodków preadopcyjnych (funkcjonujących celem zapewnienia opieki dla niechcianych, odebranych w wyniku działań policyjnych lub decyzji sądu dzieci do 1 roku życia; w Polsce działających w trzech oddziałach: Otwocku, Częstochowie oraz Łodzi).

Obowiązki rodziców biologicznych wobec dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej

Podstawowym skutkiem związanym z umieszczeniem dziecka w jednej z form pieczy zastępczej jest ograniczenie władzy rodzicielskiej rodziców biologicznych. Powoduje to, że pieczę zastępczą należy traktować jako jeden ze sposobów ograniczenia władzy rodzicielskiej, orzekaną przez sąd w sytuacji występowania okoliczności **zagrożenia** dla dobra dziecka (*art. 109 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego*).

Zarządzenie pobytu dziecka w którejkolwiek z placówek pieczy zastępczej nie wyłącza oraz nie eliminuje jednak obowiązków rodziców biologicznych względem dziecka. Chodzi tu głównie o obowiązki z zakresu:

- świadczeń alimentacyjnych względem dziecka

oraz

- utrzymywania kontaktów z dzieckiem.

W przypadku umieszczenia dziecka w pieczy zastępczej, zobowiązania rodziców w kontekstach alimentacyjnym jak i utrzymywania kontaktów z dzieckiem obowiązują i nie podlegają minimalizacji, co oznacza, że rodzice biologiczni w równym stopniu zobowiązani są zapewniać niezbędne środki utrzymania dziecka umieszczonego w pieczy zastępczej jak również zabiegać o stałe podtrzymywanie z nimi relacji oraz więzów rodzinnych.

Z uwagi na fakt obciążenia powiatu odpowiedzialnością za organizację pieczy zastępczej (art. 32 ust. 2 Ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej), do egzekwowania obowiązków rodziców biologicznych względem dziecka w niej umieszczonego został uprawniony **kierownik powiatowego centrum pomocy rodzinie**.

W zakresie świadczeń alimentacyjnych, został on wyposażony w kompetencję wytaczania powództw alimentacyjnych.

Charakter dochodzenia świadczeń alimentacyjnych przez kierownika powiatowego centrum pomocy rodzinie na rzecz dziecka umieszczonego w pieczy zastępczej może być zarówno obowiązkowy jak i opcjonalny, co uzależnione jest od czasu jaki upłynął od umieszczenia dziecka w pieczy zastępczej.

Legitymację dla uprawnień kierownika powiatowego centrum pomocy rodzinie w zakresie obowiązku egzekwowania zobowiązań alimentacyjnych dla dziecka umieszczonego w pieczy zastępczej stanowi art. 38 ust. 2 Ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, zgodnie z którym: Kierownik powiatowego centrum pomocy rodzinie powiatu obowiązany do finansowania pobytu dziecka w pieczy zastępczej jest obowiązany dochodzić świadczeń alimentacyjnych, w przypadku gdy od umieszczenia dziecka w pieczy zastępczej upłynął rok.

Z kolei, możliwość dochodzenia świadczeń alimentacyjnych na rzecz dziecka przebywającego w pieczy zastępczej zachodzi jeżeli od jego umieszczenia nie upłynął jeszcze rok, na co wprost wskazuje art. 38 ust. 1 Ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej: Kierownik powiatowego centrum pomocy rodzinie powiatu obowiązany do finansowania pobytu dziecka w pieczy zastępczej, po zasięgnięciu opinii asystenta rodziny, a w przypadku gdy rodzinie dziecka nie został przydzielony asystent rodziny – po zasięgnięciu opinii podmiotu organizującego pracę z rodziną, może dochodzić na rzecz dziecka przebywającego w pieczy zastępczej świadczeń alimentacyjnych.

Autor – Dagmara Wąs

Experto Pro Bono

Fundacja rozwoju świadomości obywatelskiej

Fundacja Rozwoju Świadomości Obywatelskiej
Experto Pro Bono
ul. Legionów 10, 22-400 Zamość
KRS: 0000582999
e-mail: biuro@fundacjaepb.pl
www.fundacjaepb.pl